

Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Utworzenie europejskiego obszaru edukacji do 2025 r.

(2021/C 175/02)

Sprawozdawca:	Emil BOC (RO/EPL), burmistrz Klużu-Napoki
Dokument źródłowy:	Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie utworzenia europejskiego obszaru edukacji do 2025 r. COM(2020) 625 final

ZALECENIA POLITYCZNE

EUROPEJSKI KOMITET REGIONÓW

1. Zwraca uwagę na to, że edukacja ma zasadnicze znaczenie dla harmonijnego rozwoju społeczności lokalnych i regionalnych, zwłaszcza w nowym kontekście, w którym jest ona pierwszoplanowym czynnikiem strategicznym w budowaniu gospodarki opartej na wiedzy. Edukacja ma również istotny wpływ na inne obszary zainteresowania samorządów lokalnych i regionalnych, takie jak drenaż lub pozyskiwanie mózgów, spójność społeczna, wdrażanie strategii inteligentnej specjalizacji, transformacja cyfrowa, innowacje (technologiczne i społeczne), ekologiczne społeczności oraz współpraca między środowiskiem akademickim a innymi sektorami. Jest ona także ważnym czynnikiem rozwoju odporności społeczności, gdyż ułatwia im radzenie sobie w sytuacji kryzysu, zarówno gospodarczego, jak i innego rodzaju, oraz dostosowywanie się do nowych potrzeb i sytuacji. Na szczeblu lokalnym i regionalnym wspieranie kształcenia i szkolenia należy postrzegać jako ważną inwestycję w naszą przyszłość.
2. Uważa, że władze lokalne i regionalne mają kluczowe znaczenie dla powodzenia projektu europejskiego obszaru edukacji ze względu na ich bezpośrednie i istotne powiązania ze społecznościami, w których mają być wdrażane strategie edukacyjne określone na szczeblu europejskim i na które strategie te mają bezpośredni wpływ. Władze lokalne i regionalne są odpowiedzialne za wdrażanie 70 % prawodawstwa UE. W ostatecznym rozrachunku kształcenie odbywa się na szczeblu lokalnym i z tego względu, zgodnie z zasadą aktywnej pomocniczości, należy uwzględnić w planie na równi ze szczeblem krajowym i europejskim podmioty lokalne i regionalne, które muszą od samego początku procesu uczestniczyć w podejmowaniu decyzji. Nie ulega zatem wątpliwości, iż należy ustanowić ustrukturyzowane i trwałe stosunki między Komisją a KR-em w tej kluczowej dziedzinie.
3. Podkreśla, jak ważne jest, by jak najlepiej powiązać strategiczne cele europejskiego obszaru edukacji z jasnymi, możliwymi do określenia zasobami finansowymi dostępnymi dla samorządów lokalnych i regionalnych.
4. Uważa, że w ramach europejskiego obszaru edukacji należy zmierzać przede wszystkim do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju, zrównoważenia środowiskowego i wzmocnienia tożsamości europejskiej, narodowej i regionalnej.
5. Akcentuje potrzebę opracowania planu działania, a także celów pośrednich i rocznych wskaźników, aby móc oceniać postępy w realizacji celów europejskiego obszaru edukacji na szczeblu europejskim, krajowym, a także – w stosownych przypadkach – na poziomie regionalnym i lokalnym. Konieczne jest wsparcie oceny aktualnej sytuacji lokalnej i regionalnej oraz odpowiednie określenie celów, zadań i systemu wsparcia.
6. Zwraca uwagę, że konieczne jest prowadzenie poważnej dyskusji na szczeblu europejskim na temat zadań samorządów lokalnych i regionalnych w ramach tworzenia europejskiego obszaru edukacji, zważywszy, że kompetencje samorządów lokalnych i regionalnych w dziedzinie kształcenia różnią się znacznie w poszczególnych państwach członkowskich. Zasadnicze znaczenie ma powiązanie tych obowiązków ze strategiami i działaniami rządów krajowych. Każde miasto, gmina i region muszą uwzględnić w swojej strategii kluczowe cele edukacyjne związane z celami krajowymi i europejskimi.

7. Zauważa, że choć kwestie i wyzwania związane z edukacją są wspólne, narzędzia i zasoby dostępne dla władz lokalnych i regionalnych nie są takie same. Ponadto nie wszystkie samorządy terytorialne dysponują takimi samymi zdolnościami administracyjnymi, co bezpośrednio wpływa na ich szanse powodzenia w opracowywaniu i wdrażaniu różnych strategii i polityk w dziedzinie edukacji. Konieczne jest określenie regionalnych potrzeb edukacyjnych i promowanie konkretnych polityk w tej dziedzinie z uwzględnieniem kontekstu lokalnego. W tym kontekście ważne jest opracowanie narzędzi, dzięki którym władze lokalne i regionalne będą mogły korzystać z dobrych praktyk innych społeczności lokalnych w UE. Opracowanie ogólnoeuropejskiego systemu ewidencjonującego zasoby dostępne w każdym regionie w celu umożliwienia ich elastycznego i efektywnego wykorzystania przyczyni się do stworzenia europejskiego obszaru edukacji. Współpraca ma zasadnicze znaczenie dla świadczenia usług edukacyjnych i unikania powielania działań. Komisja powinna wspierać takie podejście i dopilnować, by wszelkie przeszkody dla współpracy zostały usunięte, poprzez aktywne rozwijanie i promowanie elastycznych, dostępnych i dogodnych ram współpracy.

8. Uważa, że istotne jest zmniejszenie dysproporcji w dziedzinie edukacji między obszarami oddalonymi, wiejskimi i miejskimi, dysproporcji regionalnych, dysproporcji między różnymi poziomami kształcenia (szkolnictwo podstawowe, średnie i wyższe) oraz między różnymi instytucjami oświatowymi. Różnice te przyczyniają się do utrzymywania się nierówności pod względem dostępu do edukacji i kontynuowania nauki oraz w osiąganych długoterminowych wynikach, w szczególności jeśli chodzi o integrację na rynku pracy i możliwości znalezienia dobrze płatnego zatrudnienia.

9. Zauważa, że potrzebne jest spójne podejście w ramach oferowanych przez Unię Europejską różnych programów i form finansowania kształcenia i szkolenia. Nowe podejście wymaga, oprócz programu Erasmus+, włączenia dodatkowych instrumentów, takich jak program „Horyzont Europa” i fundusze strukturalne. Podejście to musi być inkluzywne, a wszystkie instrumenty UE muszą wspierać regiony i społeczności lokalne w procesie elastycznej i sprawnej transformacji, dostosowanej do istniejącej różnorodności, zapewniającej synergię i unikającej powielania działań w zakresie kształcenia i uczenia się (zarówno w przypadku osób uczących się, jak i kadry nauczycielskiej).

10. Podkreśla, że podstawowe znaczenie ma przestrzeganie zasady, zgodnie z którą nikt nie powinien pozostać w tyle. Niska jakość edukacji jest często związana z ubóstwem i brakiem zasobów jednostki. Utrzymujący się brak odpowiedniego wsparcia edukacji powoduje powstanie błędnego koła – słabe wyniki i niedostateczne umiejętności przekładają się na zerowy wzrost gospodarczy na szczeblu lokalnym i jeszcze bardziej niewystarczające zasoby. Strategia i programy operacyjne muszą uwzględniać również tych obywateli, którzy nie posiadają środków i inne osoby znajdujące się w niekorzystnej sytuacji, dla których edukacja stanowi jedną z nielicznych możliwości wyjścia z ubóstwa.

11. Zaznacza ponadto, że niskiej jakości kształcenie jest również związane z barierami w dostępie do niego ze względu na różne przyczyny dyskryminacji, w tym ze względu na płeć, pochodzenie rasowe lub etniczne, religię lub przekonania, niepełnosprawność bądź orientację seksualną. Zasadnicze znaczenie ma zatem zapewnienie wszystkim włączającej i równościowej edukacji oraz przedsięwzięcie odpowiednich środków w celu zwalczania rasizmu i dyskryminacji w placówkach edukacyjnych.

12. Uważa, że w następstwie kryzysu związanego z pandemią COVID-19 należy wyciągnąć pewne ważne wnioski dotyczące edukacji na poziomie społeczności lokalnych i regionalnych. Kryzys wywarł głęboki wpływ na edukację na poziomie samorządów lokalnych i regionalnych, zmuszając je do stawienia czoła głównym wyzwaniom związanym z zarządzaniem kryzysowym, odpornością gospodarczą i społeczną, wykorzystaniem technologii w edukacji, dostosowaniem zasobów ludzkich do nowych realiów, potrzebą współpracy oraz koniecznością zapewnienia edukacji włączającej wysokiej jakości. Na poziomie procesu edukacyjnego wyzwania dotyczyły przemian cyfrowych i transformacji cyfrowej, nowych metod nauczania, stworzenia poczucia bezpieczeństwa i dobrostanu dla studentów i nauczycieli, zachowania i przekształcenia mobilności (studentów i nauczycieli). Ważne jest określenie wyzwań, z jakimi zmagają się ten system, a także zmian, które należy wprowadzić, aby zapewnić odporność systemów edukacji na podobne sytuacje w przyszłości. Odporność systemów edukacji, w tym ta osiągnięta dzięki wykorzystaniu innowacji w kształceniu i nowych technologii (np. sztucznej inteligencji, superkomputerów/obliczeń wielkiej skali i cyberbezpieczeństwa) musi być priorytetem we współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia. Ważne jest zapewnienie wszystkim społecznościom równego dostępu do edukacji cyfrowej, w tym sprzętu, zasobów i cyfrowych treści edukacyjnych, z uwzględnieniem społecznych, etnicznych i regionalnych różnic i wyzwań.

13. Podkreśla, że promowanie zawodu nauczyciela (w tym pod względem finansowym) i szkolenie ustawiczne zmotywowanych i kompetentnych nauczycieli to czynniki kluczowe dla tworzenia europejskiego obszaru edukacji. Bez pełnego zrozumienia zasadniczej roli nauczycieli niemożliwe jest opracowanie skutecznej strategii dotyczącej edukacji. Niezbędne jest inwestowanie w dziedziny takie jak kształcenie i szkolenie ustawiczne nauczycieli czy skuteczne procedury wyboru i oceny kadry nauczycielskiej oraz zwiększanie atrakcyjności zawodu nauczyciela – ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich – w celu utrzymania jakości i konkurencyjności systemów edukacyjnych państw członkowskich oraz wzmocnienia pozycji UE jako światowego lidera.

14. Podkreśla, że coraz ważniejsze jest tworzenie partnerstw strategicznych między samorządami lokalnymi i regionalnymi a uniwersytetami znajdującymi się na ich obszarze (które są centralnymi podmiotami tzw. kwadratu wiedzy – square of knowledge: edukacji, badań naukowych, innowacji i usług dla społeczeństwa). Uniwersytety odgrywają niezwykle istotną rolę w budowaniu odpornych społeczności lokalnych i regionów. Kształcenie akademickie może stymulować pozyskiwanie mózgow i cyrkulację talentów oraz pomóc Europie przyciągnąć wysokiej jakości międzynarodowe zasoby ludzkie. Reformy unijne proponowane w dziedzinie szkolnictwa wyższego są szeroko zakrojone i obejmują np. inicjatywę dotyczącą europejskich szkół wyższych, mobilność studentów, europejską legitymację studencką, monitorowanie losów absolwentów oraz wzajemne uznawanie kwalifikacji uzyskanych w ramach kształcenia i szkolenia na poziomie wyższym. Samorzady lokalne i regionalne muszą być w stanie rozwijać strategiczne partnerstwa z uniwersytetami i przyczynić się do tego procesu transformacji.

15. Podkreśla ściśle powiązania między europejskim obszarem edukacji a europejską przestrzenią badawczą i apeluje o „nowe podejście do europejskiej przestrzeni edukacji i badań naukowych. Wskazuje na potrzebę przekrojowego podejścia do tych kwestii, zwłaszcza w ścisłym związku z polityką regionalną”⁽¹⁾.

16. Zwraca uwagę na znaczenie wzajemnego uznawania przez państwa członkowskie kwalifikacji uzyskanych w ramach kształcenia i szkolenia na poziomie wyższym i średnim II stopnia oraz świadectw odbycia szkolenia. Jeśli chcemy poczynić postępy, konieczne jest wzajemne uznawanie, najlepiej na podstawie oczekiwanych efektów uczenia się, zgodnie z europejskimi ramami kwalifikacji.

17. Odnotowuje znaczenie opracowywania elastycznych programów nauczania, położenia nacisku na umiejętności i tworzenia otwartych zasobów edukacyjnych dostosowanych do procesu uczenia się wspieranego przez technologię. Sądzi również, że elastyczne programy nauczania mogą sprzyjać uwzględnianiu specyfiki lokalnej i regionalnej poprzez poruszanie zagadnień i rozwijanie umiejętności w powiązaniu z realiami i potrzebami/wyzwaniami każdej społeczności i każdego regionu.

18. Uważa, że konieczne jest wyłonienie i promowanie przykładów udanej realizacji celów europejskiego obszaru edukacji na szczeblu lokalnym i regionalnym. Analiza i rozpowszechnianie tych najlepszych praktyk mogą zwiększyć wartość dodaną działań podejmowanych przez władze lokalne i regionalne w państwach członkowskich.

19. Sądzi, że konieczna jest zmiana priorytetów w zakresie rozwoju infrastruktury edukacyjnej na szczeblu lokalnym, i odnotowuje, że władze lokalne i regionalne będą wspierać przejście na nowoczesną, funkcjonalną, cyfrową i ekologiczną infrastrukturę edukacyjną w swoich społecznościach. Należy położyć nacisk na odejście od sztywnych struktur edukacyjnych na rzecz elastycznych modeli umożliwiających przezwyciężenie barier formalnych, zarówno między instytucjami, jak i między poziomami kształcenia.

20. Zauważa, że edukacja jest kluczowym czynnikiem zmiany modelu gospodarczego na poziomie lokalnym i regionalnym (to jest przejścia na zieloną gospodarkę opartą na wiedzy i transformacji cyfrowej). Dwutorowa transformacja ekologiczna i cyfrowa musi zostać uwzględniona we wszystkich procesach edukacyjnych i celach przekrojowych w dziedzinie kształcenia i szkolenia.

21. Z zadowoleniem przyjmuje zainicjowanie koalicji „Edukacja na rzecz klimatu” w celu wsparcia wdrażania Europejskiego Paktu na rzecz Klimatu i wyraża gotowość do ścisłego zaangażowania się w tę przewodnią inicjatywę europejskiego obszaru edukacji w celu osiągnięcia sprawiedliwej, ekologicznej i cyfrowej transformacji społecznej dla wszystkich.

22. Zwraca się do Komisji Europejskiej o włączenie do koalicji „Edukacja na rzecz klimatu” regionów i społeczności lokalnych oraz inicjatyw takich jak Światowe Porozumienie Burmistrzów w sprawie Klimatu i Energii, aby zapewnić powiązanie między inicjatywami oddolnymi a działaniami na szczeblu UE, wspierając zobowiązania i konkretne działania na rzecz zrównoważonego zachowania w całej Unii.

23. Uważa, że należy zwrócić większą uwagę na umiejętności życiowe i umiejętności przekrojowe, aby zwiększyć zdolność obywateli europejskich do dostosowywania się do dynamicznego i stale zmieniającego się rynku pracy.

24. Podkreśla potrzebę poprawy jakości kształcenia na szczeblu lokalnym i regionalnym, ponieważ jest to czynnik, który może znacznie ograniczyć zjawisko drenażu mózgow, i zwraca uwagę na znaczenie wsparcia udzielanego przez Komisję i Unię Europejską w walce z drenażem mózgow i w przekształcaniu tego zjawiska w cyrkulację talentów.

⁽¹⁾ Opinia KR-u „Nowa europejska przestrzeń badawcza na rzecz badań naukowych i innowacji” (Dz.U. C 106 z 26.3.2021, s. 31).

25. Uznaje za konieczne, by samorządy lokalne i regionalne jak najlepiej wspierały edukację cyfrową i włączenie cyfrowe uczniów/studentów, a także obywateli i urzędników (w powiązaniu z nowym planem działania w dziedzinie edukacji cyfrowej promowanym przez Komisję).
26. Zauważa, że należy poprawić jakość procesów edukacyjnych w takich dziedzinach jak rozwój podstawowych umiejętności, międzykulturowość i nauka języków, różnorodność kulturowa i językowa, a także zapewnić, by dzieci znajdujące się w niekorzystnej sytuacji nabywały umiejętności, które inne dzieci nabywają w domu.
27. Jest zdania, że samorządy lokalne i regionalne mogą, we współpracy z placówkami kształcenia i szkolenia formalnego i pozaformalnego, oferować tak potrzebne programy uczenia się przez całe życie, mające na celu podnoszenie kwalifikacji i przekwalifikowanie, by umożliwić pozostanie na szybko zmieniającym się rynku pracy bądź również w innym środowisku życiowym lub włączenie się do nich podczas transformacji ekologicznej i cyfrowej. Takie programy mogą być również dostosowane do potrzeb konkretnych grup, takich jak osoby starsze, w celu poprawy jakości życia oraz ogólnego poziomu zadowolenia i integracji tych grup. Uniwersytety mogłyby/powinny również stać się kluczowymi partnerami władz lokalnych i regionalnych w opracowywaniu i wdrażaniu innowacyjnych programów dla podmiotów lokalnych, dostosowanych do specyfiki lokalnej i regionalnej.
28. Zachęca samorządy lokalne i regiony do wspierania uniwersytetów, centrów kształcenia zawodowego i innych organizacji wdrażających programy Erasmus+, aby zachęcać do mobilności nie tylko studentów, ale również młodych przedsiębiorców i wolontariuszy z państw członkowskich.
29. Podkreśla, jak ważne jest, by samorządy lokalne i regionalne promowały bezpieczne środowisko dla wszystkich dzieci w szkołach, wolne od przemocy, nękania, agresywnego zachowania, szkodliwego języka, dezinformacji i wszelkich form dyskryminacji.
30. Podkreśla znaczenie działań władz lokalnych i regionalnych na rzecz zwiększenia integracyjnego charakteru edukacji na wszystkich szczeblach dla osób z niepełnosprawnością lub z grup społecznie wrażliwych.
31. Zwraca uwagę na znaczenie promowania przez władze lokalne i regionalne zmiany (za pośrednictwem instytucji edukacyjnych) zachowań i umiejętności obywateli w zakresie transformacji ekologicznej i cyfrowej, a także mobilności nauczycieli i uczniów/studentów w ramach krajowych i międzynarodowych partnerstw z innymi społecznościami. Taka mobilność może stanowić podstawę transferu wiedzy dokonywanego z myślą o opracowaniu i wdrożeniu skutecznych strategii edukacyjnych. Z badania OECD na temat nauczania i uczenia się (TALIS, 2018 r.) wynika, że znaczna liczba nauczycieli wyraża potrzebę rozwoju swoich kompetencji w zakresie nauczania grup obejmujących uczniów mających specjalne potrzeby edukacyjne, korzystania z technologii cyfrowych i nauczania w klasach wielojęzycznych i wielokulturowych.
32. Zachęca samorządy lokalne i regionalne, by – poprzez partnerstwa między sektorami publicznym, prywatnym i non-profit – wzmocniły zdolności uniwersytetów w dziedzinie specjalistycznych programów edukacyjnych w obszarze zaawansowanych umiejętności cyfrowych, takich jak nowoczesne technologie (sztuczna inteligencja, cyberbezpieczeństwo i obliczenia wielkiej skali).
33. Zauważa, że samorządy lokalne i regionalne w państwach członkowskich powinny zachęcać do tworzenia ponadnarodowych ośrodków edukacyjnych w dużych miastach akademickich w UE, aby umożliwić rozwój dobrych praktyk i polityk publicznych w zakresie mobilności studentów i nauczycieli oraz cyfrową transformację procesów edukacyjnych.

Bruksela, dnia 19 marca 2021 r.

Apostolos TZITZIKOSTAS

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Regionów